

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

**МАТЕРІАЛИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 20-21 квітня 2017 року)

**Суми
2017**

СЕКЦІЯ 4 РЕЛІГІЯ І КУЛЬТУРА В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

СПАДКОЄМНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ЗАКОНОМІРНІСТЬ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ

Шистка Ю. В., *студентка інституту
бізнес-технологій “УАБС”, група ОА-51*
Мозговий І. П., *доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії СумДУ*

Серед дослідників існує великий різнобій у визначенні феномену культури та закономірностей її розвитку. Це пояснюється як динамікою становлення й розвитку поглядів на явище культури, так і складністю самого змісту культури як особливого способу життєдіяльності людей. Подібна ситуація обумовила наявність на сьогодні не менше 600 визначень культури, серед яких велика значна маса зводиться до розуміння культури як статичного явища.

Насправді ж культура не може існувати інакше, як у процесі розвитку. Рух – ключова умова функціонування культури. Остання розвивається разом з історією суспільства, що є вираженням культурно-історичного процесу. Цей процес має свої закономірності, одні з яких пов'язані з закономірностями самій історії, інші й закономірностями, властивими культурі.

Сам процес розвитку культури є діалектично досить складним. Тут постійно має місце як традиція (зв'язок із раніше досягнутим), так і новації (творча переробка того, що успадковується, створення нових цінностей). Тому в практичній діяльності важливо уникнути як сліпого схиляння перед минулим, так і абсолютизації відмови від нього. Ці тенденції культурно-історичного процесу яскраво проявляються в його найважливішій закономірності – спадкоємності в розвитку культури.

На відміну від спадкоємності в біологічних формах життєдіяльності, спадкоємність у розвитку культури можна визначити як зв'язок між різними етапами функціонування культури, зв'язок, який полягає в збереженні і використанні окремих елементів спадщини минулого (та здобутків сьогодення). Вона по-різному проявляється в природі, матеріальному виробництві і в культурі. В різних сферах останньої також має місце певна специфіка

спадкоємності, хоча й не настільки глибока. Без спадкоємності неможливий розвиток культури і прогрес суспільства в цілому. Вона передбачає відповідь на питання: “Що і як зберігати з культурної спадщини?”, і включає єдність наслідування (успадкування), критичного аналізу і освоєння.

Натомість культурна спади́на – це “сукупність цінностей, які дісталися людству від минулих епох, які критично освоюються, розвиваються і використовуються в контексті конкретно-історичних завдань сучасності” [1], відповідно до потреб сьогодення.

Неважко помітити, що на певному ступені розвитку культури відбувається “розшарування” її масиву на реально діючу (“актуальну”), що безпосередньо обслуговує суспільство, і деякий резервний фонд (“культурну спадщину”), що підтримується спеціальними інститутами (архівами, бібліотеками, церквою) чи зберігається в “колективному несвідомому”. Культурна спадщина є джерелом нововведень, матеріалом для творчості. При цьому актуальна культура безпосередньо пов’язана з суспільством і розкладається при його загибелі. Культурна спадщина зберігається і передається в часовому і просторовому вимірах.

З попередньої епохи кожне покоління наслідує те, що йому суб’єктивно близьке і об’єктивно необхідне, створюючи своє обличчя культури. Таке вибіркове успадкування особливо характерне для мистецтва, моралі, суспільних наук, і менш проявляється в технічних і природничих науках. Але при цьому в культурному потенціалі змінюються лише ідеологічні нашарування, а не сама сутність цінностей. Культурні цінності минулого можуть тимчасово випадати з духовного обороту, але без повернення до них культурний прогрес неможливий. Тому, хоча з культури минулого зберігається все, проте лише те, що використовується, є культурною спадщиною, тоді як антикультурне (антигуманне), на кшталт антисуспільних учень та ідей, деструктивних винаходів тощо приречене на забуття.

Історія засвідчує, що у культурі має місце не лише накопичення духовних цінностей, але й їх активне освоєння та створення і примноження духовного потенціалу (тобто, не лише опредметнення, але й розпредметнення). Саме процес творення (а не лише передачі) цінностей є домінуючим для культури.

При цьому не слід змішувати такі близькі, але відмінні поняття:

а) *спадкоємність* – механізм, зв’язок між культурними епохами і регіонами;

б) *культурна спадщина* – засіб, сукупність наслідуваних цінностей;

в) *наслідування* – процес передачі культурних цінностей.

У всі часи спадкоємність здійснюється як у вертикальному зрізі (сприйняття цінностей із попередніх культур), так і в горизонтальному (взаємообмін у результаті взаємодії співіснуючих культур). Порушення першої тенденції веде до розмивання національної культури, втрати нею самобутності, а порушення другої – до культурної ізоляції. Лише гармонійне поєднання наслідування “по-вертикалі” і “по-горизонталі”, що можна зобразити у вигляді “хреста”, здатне сприяти культурному збагаченню.

У випадку, якщо порушуються обидві тенденції, це зумовлює політику антикультурності. Така практика вже мала місце в 20-і роки минулого століття в діяльності сумнозвісного “Пролеткульту”. Його маніфестом стали вірші поета В. Т. Кіріллова “Ми” (1917), де, зокрема, проголошувалося:

“Мы во власти мятежного, страстного хмеля;
Пусть кричат нам: “Вы палачи красоты”,
Во имя нашего Завтра – сожжем Рафаэля,
Разрушим музеи, растопчем искусства цветы.

...О, поэты-эстеты, кляните Великого Хама,
Целуйте обломки бывшего под нашей пятой,
Омойте слезами руины разбитого храма.
Мы вольны, мы смелы, мы дышим иной красотой” [2].

Формально більшовики засудили ідеї пролеткультівців, проте в діяльності їх партії такі ідеї знайшли чи не повне втілення. Вчення про “дві культури” зумовило негативне ставлення до “непролетарських” шарів культурної спадщини, деформацію спадкоємності. На хвилі цієї кампанії знищувалися пам’ятники релігійної культури (ікони, храми, монастирі), чинилися репресії по відношенню до діячів “ворожої” культури (буржуазної, дрібнобуржуазної тощо), велася боротьба з виявами буржуазної й релігійної моралі за принципом “моральне те, що сприяє зміцненню диктатури пролетаріату”. Наша сьогоднішня духовна криза – прямий наслідок тієї сумної політики.

Культура, можна сказати, – втілений розум людства, котрий функціонує як смислово-прирошення до природного світу і сфери матеріального виробництва. Саме культура є справжньою метою нашої діяльності, тоді як виробництво – лише її умовою. Феномен культури постає перед нами у своїй істинній величі, і в той же час –

тендітності. Тому він викликає як благородну гордість, так і почуття відповідальності, і навіть побоювання за його майбутнє, тривоги, викликаних численними проблемами сучасного світу, який потонує у своєму речовинно-монетарному “прагматизмі”.

Література

1. Баллер Э. А. Социальный прогресс и культурное наследие. – М., 1987. – С.56.
2. Кириллов В. Мы // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.m-battle.ru/warfare.php?part=2&author=119&poems=832>

ТУРИЗМ ЯК ПРОЯВ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ольга Бойко

*доктор філософських наук, професор
кафедри філософії, СумДУ*

Туризм як особливий соціокультурний феномен можна розкрити тільки через дослідження ієрархії матеріальних, соціальних, культурних і духовних потреб людини, особливостей комунікації індивідів у процесі туристичної подорожі. Тому що туристична діяльність реалізується в усіх основних сферах життєдіяльності суспільства: матеріально-виробничій, соціальній, політичній, духовній та інформаційній.

Роль туризму для сучасного світу є досить важливою, тому що він є різновидом соціальної комунікації і впливає на соціальні інституції та на самоорганізацію глобальних соціокультурних процесів. Завдяки прямому контакту туристичних агентів, туристична діяльність здійснює важливу, особливо в сучасному світі функцію - людиноцентровану гуманізовану комунікацію соціумів, а також їх взаємодію на основі вироблених у соціальному дискурсі гуманних і людиноцентрованих параметрів порядку (зокрема й соціальних), орієнтуючи на гуманітарні цінності, соціальні програми, проекти, цілі, ідеали та сприяє самоорганізації гуманного глобального соціуму.

Підхід до туризму як до масового тимчасового переміщення великих груп людей в інше соціокультурне середовище відкриває можливість усвідомити його не як пересічне життєве явище, а як комплексний соціальний процес, що супроводжується формуванням